ПАГОНЯ

Цэна № — 1 аукс.

ГРАМАДЗКАЯ, ПАЛІТЫЧНАЯ І ЛІТЭРАТУРНАЯ ЧАСОПІСЬ

ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ.

Цэна за абвесткі:

1 стр. пэтыту на 2 стр. . . . . 3 мар.
„ „ „ 1 „ . . . . . 5 „
„ „ у тэксьце . . . . 8 „

Адрэс рэдакцыі і канторы: Вуліца Адама Міцкевіча, 13-а. Тэлефон № 23.

Рэдакцыя адчынена што дзень ад 1—3 гадз. Кантора адчынена што дзень ад 9—3 гадз.

Падпіска каштуе: на 10 № № ўпярод — 10 зал. „ 5 „ „ — 5 „ Кошт асобнага № — 1 „

Рукапісы ня прынятыя да друку назад не вертаюцца; прынятыя аплачаваюцца па пагляду Рэдакцыі.

№ 18. | Коўна, Пятніца, 31 сьнежня 1920 г. | Год І-шы.

ГРАМАДЗЯНІН!

На новы год усе робяць падарункі сваім родным, каб адзначыць гэты вялікі дзень. А хто найраднейшы, як ня Маці—Бацькаўшчына? Зрабі, Грамадзянін, падарунак Ёй, падпісаўшыся на

Надзвычайны Заём.

31 сьнежня.

З Новым Годам!

Па традыцыі мы шчыра вітаем чытачоў з Новым 1921 годам і жадаем шчасьця і лепшай долі. Хай старыя цяжкія думкі набалеўшай душы адыдуць у Лету разам са старым годам, годам змаганьня і барацьбы.

Кожны пражыты год дае чэлавеку опыт знаньня, павелічае яго духоўны кругазор і ўносіць такія або іншыя прыклады. І гэты, адышоўшы ў вечнасьць год, навучыў нас многаму. Тая ўпартая барацьба, якую ўвесь мінуўшы год народ наш вёў за свае гістарычныя правы самаістнаваньня, вучыць нас, што і надалей мы не павінны апускаць рукі пры ліхіх выпадках, а моцна, плячом к плячу, праціўстаць усяму таму, што так ці іначай можа перашкаджаць добрабыту нашага працоўнага люду.

Мы хочам верыць, што гэты, новы год, дасьць нашаму народу спакой і магчымасьць узяцца за сваю мірную працу, каб залечыць балючыя раны, нанесеныя вайной і рознага роду акупацыямі.

З Новым Годам, Чытач, з новым шчасьцем!

◆◆◆◆◆◆

Закон аб друку.

(Глядзі № 17).

А. аб выдавецтве і выданьнях дзеля продажы выданьняў.

Б. Аб друку.

§ 11.

У кожным аднaчасовым выданьні павінен быць паказаны адрэс друкарні і ймя і прозьвішча рэдактара і выдаўцы.

§ 12.

Ўсякі выдавец чы рэдактар перыядычнага выданьня павінен, за два тыдні да выйсьця ў сьвет першага яго нумэру, падаць заяву Местоваму і Паветаваму чы Паветаваму Начальніку, паказаўшы: 1) мейсца, дзе выданьне будзе выхадзіць, 2) назову і зьмест перыядычнага воргану, які мае выхадзіць, 3) хто яго выдавец, 4) хто яго рэдактар, 5) адрэс іх і друкарні, у якой выданьне будзе друкавацца.

§ 13.

Адпаведаючым рэдактарам перыядычнага выданьня можа быць толькі грамадзянін Літвы, ня страціўшы на моцы судзебнага прысуду якіх-небудзь грамадзянскіх правоў і які ня быў караны судом за крадзеж і другія датычачыя асабістага гонару крымінальныя праступкі

§ 14.

Калі заяву, паказаную у § 12, падае асоба, якая сама адпаведаючым рэдакторам ня будзе, то да яе павінна быць далучэна заява самога адпаведаючага рэдактара, у якой належэ ўказаць, што ён згодзен быць такім і што дзеля гэтага ня маецца перашкод, паказаных у параграфу 13.

Увага: Адно перыядычнае выданьне можэ мець некалькіх адпаведаючых рэдактараў, дзеля чаго патрэбна дакладна паказаць, за які аддзел ці частку выданьня кожны з іх адпаведае.

§ 15.

Пры ўсякіх пераменах у варунках выдавецтва (§ 12—13), патрэбна хутка паведаміць аб гэтым па прыналежнасьці.

§ 16.

Выдаўцы, чы рэдактары тых перыядычных органаў, якія выхадзілі ў сьвет пры абвешчэньні гэтага закону, павінны, у тыднёвы тэрмін ад дня апублікаваньня яго ў газэце „Летува“, выканаць вымаганьні, паказаныя ў § 12—14. Калі-ж у варунках іх выдавецтва ёсьць такія, якія не адпаведаюць вымаганьням гэтага закону (§ 13 і інш.), то ім даецца месячны тэрмін, з дня яго апублікаваньня, дзеля перамены паказаных варункаў.

§ 17.

Усе экзэмпляры, вышоўшыя без дачасовай заявы воргану друку, хутка канфіскуюцца, і яго рэдактар, выдавец і ўпраўляючы друкарней, у якой ворган друкаваўся, належаць грашоваму штрафу ад 1000 да 5000 аўксінаў, а немаентныя-арэшту ад 1 да 3 месяцаў.

§ 18.

Калі ў заяве няма якіх-небудзь ведамак, паказаных ў §§ 12—14, то Местовы і Паветавы, чы Паветавы Начальнік, у трохдзённы тэрмін ад дня падачы заявы, апавешчае выдаўца аб недахватках, і дае яму сямідзённы тэрмін папраўкі. Выйсьце ў сьвет перыядычнага выданьня, у якім няма ўсіх вымагаемых гэтым законам ведамак, цягне за сабой скуткі, паказанныя ў § 17.

§ 19.

Справы па прэступленьням, прадугледжаным у Уставе аб карах, а так сама проці Часовай Канстытуцыі Літоўскай Дзяржавы, пачынае Местовы і Паветавы, чы Местовыя Начальнікі і Дзяржаўны Пракурор.

Калі справа падсудна Акружнаму Суду, то Начальнік (Местовы і Паветавы чы Паветавы), пачынаючы яе, мае права затрымаць распаўсюджываньне аддрукаваных ужо экзэмпляраў і далейшае друкаваньне гэтага перыядычнага воргану. Яго прыказ павінен быць хутка выканан, але аднaчасова павінен быць прэдстаўлен Дзяржаўнаму Пракурору, які яго зацьверджае, чы адменяе.

§ 20.

Справы па прэдстаўленьням, якія датычуць рэлігіі, паднімаюць прэдстаўнікі цэрквы, калі у гэтых дзеяньнях няма наагул складу праступленьня.

§ 21.

Ведамкі, сабраныя пры сьледству ці іншым шляхам, ня могуць быць апавешчаны ў друку да таго часу, пакуль справа ня рэшана, чы ня прэкрашчэна судом.

§ 22.

Калі справа судом разьбіралася пры закрытых дзьвярох, то ў друку можа быць апавешчана толькі рэзалюцыя суда, чы тыя абставіны справы, якія дазволіць апавешчаць быўшая на судзе старшынёй асоба.

§ 23.

Міністру—Старшыне астаўляецца права недазволіць прывазіць з-закардону і распаўсюджываць у Літве творы друку, супярэчныя стварэньню незалежнай Літоўскай Дзяржавы.

§ 24.

Паветавы, чы Меставы і Паветавы Начальнік, паднімаючы справу аб друкаваньні і распаўсюджываньні тых твораў друку, якія сваім зьместам, чы ілюстрацыямі абражаюць моральнае пачуцьцё і добрыя засады, канфіскуе іх у ўласьніка і заховывае у сябе да вырэшэньня суда.

Братам-Беларусам.

(Верш вядомага Літоўскага паэты Людаслава Гіры, напісаны ім на беларускай мове ў 1916 годзе—друкуецца першы раз).

Прайшоў, праплыў ужо год крывавы
Вялікай барацьбы тытанаў,
Год сьмерці. ненавісьці, славы,
Праклянцьця год і год пашаны...
У грымотах бур, ў пажараў зорах,
Ад франкаў Соммы да Дзьвіны,
Быццам усяго жывога вораг
Прайшоў той грозны год вайны...
Ад Нёмана, Віьі, ад Шчары
Да сьцен Траянавага вала —
Што дзень, што ноч стагналі хмары,
Грымот грымеў, зямля дрыжала.
Той год мы цяжкай працавітай
Жыцьця ахвяраю здалелі,
Бо ў сільных нашых душ касьцелі
Мы праўдзе молімся адкрыта.
Бо ў крыўдзе мы ўзрасьлі, і вочы
Даўно павылілі крывава
Ўсе сьлёзы ў час тэй доўгай ночы,
Ўздыхаючы за старай славай...
За старай славай, вольнай воляй,
Што ў курганах ляжыць з бацькамі,
Чакаючы, калі-ж у поле
На шлях забыты выйдзе з намі.
Калі-ж мы выйдзем, як прыстала
Адважных рыцараў сынам,
Ня гледзячы, што нас, мо', мала,
Што ворагі і тут і там...
Адна бо ў сьвеце сьмеласьць ёсьць —
Яна ня лічыць сіл сваіх,
І не чакае, каб уціх
Крык ворагаў і змоўкла злосьць...
Наш люд сярмяжны, брат вяковы,
Сваей адвечнаю жальбою
Загартаваў ужо нас да бою —
Дык ён, хоць новы нам, — ня новы!
У народу песьні, ў казцы сумнай
Таго ёсьць сіла неспажыта!
Не задушыць яе і шумнай,
Бо і з магіл ўзрастае жыта!
І хоць ня шчэзла та імгла,
Што вольны сьмех ад нас закрыла, —
Не зрадзілась такая сіла,
Каб нас змагчы, здалець магла.
Дык хай на захадзе, на ўсходзе
Гараць крывавых зораў далі —
Тужыць, браты, сягоньня годзе:
Год цэлы сумна ўжо ўздыхалі.
І хай раве шатанскі сьмех,
Чырвоны сьмех сярод магіл —
Ніхто ня мае столькі сіл,
Каб ў нашых страх ўзрасьціць грудзях.
Пужацца нам, браты, ня годзі!
Сустрэцімо-ж год гэты новы,
Што нам ў крынавых зорах ўсходзі
Адвагі рыцарскімі словы!
Няма бо ў пекле нават моцы,
Каб нашае зглуміць каханьне,
Айчызны нашай сон дзявочы
І веру, што яна паўстане.
Сустрэцімо-ж, браты, сягоньня
Мы сьветлым вокам год той новы —
Хай песьня вольная разгоне
Жальбу надзеі сьветлай славы!
І хай паверыць з нас усяк,
Што не вяртацца ўжо няволі,
І што ня будзе ўжо ніколі
Пужаць паўночны воўкалак.
І хай паверыць, што ня дарам
Сталетнія з нас спалі путы,
І што народ з акоў пакуты
Сам вольным будзе гаспадарам!

Людаслаў Гіра.

31. XII. 1916 г. Вільня.

Полонізацыя Горадзеншчыны.

Палякі, выпадкова асеўшыя „моцна“ ў нашай пакутнай Горадзеншчыне, сьпяшаць усімі сіламі праводзіць сваю старую палітыку полонізацыі, як быццам ня вераць, што затрымаюцца там надоўга. Ізноў пазварачываліся ў Горадзеншчыну „старыя“ польскія „starosty“ і школьныя інспэктары, прыняўшыяся за скарэненьне „беларускага духу“,

Пашырыўшаяся пасьля адходу бальшавікоў беларуская коопэрацыя сустрэчае рознага роду перашкоды з боку няпрошаных гаспадараў. Трэба, напрыклад, паслаць інструктара на вёскі, дзе сяляне пажадалі мець уласны коопэратыў Гаспадар усяго—паветавы стараста. Можэце цэлы год хадзіць да яго штодзень два разы, маліць, кланяцца, каб выдаў „права“ на паездку інструктара, і ўсё такі згоды не даб'ецеся. Лішне гаварыць аб тым, што ўсе тавары перадаюцца „уладамі“ толькі польскім коопэратывам.

Мала таго. Валасны коопэратыў у Л. валасьці добра разьвіўся сваімі сіламі і вядзе карыстную працу, дастаўляючы населеньню ўсё патрэбнае ў сельскай гаспадарцы—соль, карасіну, жалеза, косы, сярпы, голкі і г. д.

„Занадта разышоўся“—рашылі польскія апекуны. І вось неспадзевана з'яўляюцца сюды жандармы, пачынаецца обыск у ўсяго жыхарства, ідзе рабунак маемасьці, пабоі, зьдзек! Ішчуць бачыце, „агітатара“, які не дае спаць. апекунам з Варшавы, Кракава і Познані. Ніякі агітатар і ня думаў туды заглядаць, але-ж патрэбна прычына, каб „пакацаць зазнаўшымся беларусам“. І такіх выпадкаў у Горадзеншчыне шмат, нават, я сказаў-бы, зашмат:

З народнаю асьветаю яшчэ весялей. Пры немцах у Горадзеншчыне істнавала звыш 150 пачатковых беларускіх школ, адчыненых у будынках б. расейскіх школ, вельмі добра абстаўленых і абгледжаных. Улазяць у Горадзеншчыну палякі—і адразу ўсё мяняецца: вучыцелі і вучыцелькі—у турмах і лагерах; школы зачынены; дзеткі сядзяць у цёмных хатах на лаўках і сумна пазіраюць у вокны (пагуляць на дварэ добра бы, да лапці парваліся, а боты пазабіралі польскія жаўнеры!). Праўда, польскім апекунам уздумалося пакінуць дзьве пачатковыя беларускія школы ў Горадзеншчыне. Адна працуе ў самым Горадне, але яна можа ўмесьціць толькі невялічкую частку беларускіх дзетак, якія хацелі-б вучыцца.

Крыва пазіраюць на яе палякі, але пакуль што не зачыняюць.

У 40 вёрстах ад Горадна, у м. Крынках істнуе другая беларуская школа—ня які-вы думалі-б абшар? А ні больш ня менш—на Горадзенскі і Менскі вокруг! „Гэта насьмешка“, скажа чытач. І я прызнаю *гэта* насьмешкай, але яно так ёсьць. Трэба адзначыць, што ад м. Крынак да мяжы Менскга вокругу столькі-ж вёрст, як да Варшавы, гэта значэ—200, калі ня болей. І выходзіць, што „вучыся. нябожэ, вучэньне паможэ“...

Беларускае населеньне ўсімі сіламі дабіваецца сваей школы; робіць прыгаворы аб адчыненьні школ на роднай мове, дае ўсё ўтрыманьне—памешканьне, апал, сьвятло і нават пэнсыю вучыцелям. Усё-ж такі школы не адчыняюцца, бо вярнуўся зноў вялікі „ўзгадавацель“ Горадзеншчыны інспэктар пан Возьнякоўскі, які прызнае для беларусаў толькі польскую школу. Жыхарства байкатуе гэту апошнюю, ня гледзячы на тое, што дзеці перарастаюць школьны ўзрост, і што жаданьне вучыцца вялікае.

Павінны яшчэ адзначыць, што звыш 500 чэлавек беларускіх сялянскіх дзеячаў з Горадзеншчыны сядзяць у польскіх турмах, чакаючы, калі мінецца беспардонны зьдзек і самавола чужынцаў.

Так паны—палякі праводзяць на чужой, па злой гіроніі судзьбы, захопленай імі зямельцы сваі „дэмократычныя“ парадкі.

Весткі.

У Беларускіх колах пераконаны, што пастанова Віленскага Беларускага Камітэту аб няпрыняцьці учасьцьця ў выбарах да сойму будзе мець вялікі ўплыў на правінцыю.

Адным словам за апошнія часы ў вёсках пашырыўся беларускі нацыянальны рух, часткаю дзякуючы таму, што ваенныя улады робяць беспардонныя рэквізыцыі.

Перадаюць, што ня толькі праваслаўнае населеньне, якое ў некаторых месцовасьцях (Ліда, Горадно) складае звыш 50%, а нават каталікі беларусы ня будуць прымаць учасьцьця ў выбарах да сойму.

У Беларускай Радзе Віленшчыны і Горадзеншчыны знаходзіцца да паловы каталікоў; беларускай газэтай „Крыніца“ кіруюць, галоўным чынам, каталіцкія ксяндзы.

Наагул-жа беларусы жаляцца, што ў апошні час яны многа цярпяць ад жандармаў (у Ашмянскім павеце).

Што датычэ Лідскага і Горадзенскага паветаў, то там зачынены ўсе беларускія школы.

Маленькі фельетон.

Монолёгі

(Сон пад Новы Год).

Эндэк Студніцкі (з мапаю ў рупэ).

Вось гэта так мапа!

Відаць, што злажыў і выдаў яе сам Ромэр. Польская нацыя па ёй расплылася на паўсьвета!

Вось Падлясьсе. Тут плямы цэлыя чырвоныя, амаль сама Польшча. Горадзеншчына, Віленшчына-чырвоныя польскія выспы. Валынь, Падольля, Літва, Курляндыя, Інфлянты, да Рэжыцы цягне і за Смаленск заходзіць, у Маскву ўпірае. Сам Днепр шырокі ў сярэдзіне праходзіць. Усюды Польшча!...

Добра! Ромэр чырвоным польскіх адзначае, а што, калі гэта ўсе бальшавікі? Тады і Ромэра к дьяблу, у печ! А ўсё-ж ён вялікі патрыёт. Ад можа да можа! Валяй, гэта па нашаму! (Глядзіць на мапу). Вось Адэса—вольны польскі горад, вось Гданск, вось Лібава. Каторы выбраць тут для флёты? (Падумаўшы). Адэса—гайдамацкая старонка—паўстаньне зробіць. Гданск—увесь набіты нямчурой, і Антанта не паможа. Лібава—Польшча! Тут амарантавы штандар павінен красавацць. (Марыць). Плывуць гыганты—караблі: „Сабэскі Ян“, „Стэфан Баторы“, „Заглоба“, „Сьвітэсь“, „Тадэуш“...

Валяй, па ўсіх палі!

* * *

Язэп Пільсудскі (з арлом у пятліцэ).

Арлы мае пабедныя лятуць уперад. Стрымліваю іх—сьцяшацць: Ледніцкі так ўзгадаваў іх з духоўнымі айцамі, што ўсіх парэжуць. Забылі пятую запаведзь яны—рабуюць моцна і наагул чужога не шкадуюць. Я—васпітацель лепшы: храбрасьці вучу і Жэлігоўскіх нараджаю, Бабіцкіх то ж...

Прыпомніў чэрвень: дрэнны месяц, хоць з календара выкідай... Ну, што-ж! Бывае!

* * *

Домбскі (разглядае залатое пяро, набытае дзеля падпісаньня міру).

Іоффе—гэтак яго зваць: прэхітры шэльма—да рук яго ніяк ня можам мы прыбрацьця й Каменецкі. Прэлімінар ён падмахнуў, а потым нешта апяхнуў, дмецца. Таргуецца, як жыд, за кожны залаты ён грам. Відаць, што фінікеец быў яго прашчур. (Задумываецца). А золата патрэбна нам; валюта наша быццам шалька з грэшнаю душой да нізу прэцца, аж да Люцыпара дадзыгнуць рвецца.

За тое калідорчык я прыдумаў лоўкі: ад Дзьвінска-польскага да Познані працягся. І пагуляць ёсьць дзе і працу разьвернуць: налева—брат „Літоўскі“ наш; праўда, стары ён, як сам Кэйстут, і ўпартасьці набраўся ад яго-ж—да рук ня йдзе, направа—„польскі“ брат, павольны беларус (пра сябе): і гэты лапатнік ня молад—стары, як Полацкі іх князь Рогволод.

Ну, й калідорчык, а-ж ўспацеў! І Жэлігоўскі і Бабіцкі тут могуць сьмела аддзіраць і „мазура“ і „краковяка“. (Падняўшы палец у гару). Але! А як задумае па ім пусьціцца „казаком“ Будэны з шайкаю? На гэта ён, разбойнік, здольны і праўдзівы: два мяшкі пустых за плечы, да босых ног—па шпоры і—пашоў! Нічым яго ня зьдзержыш. (Выцірае пот з лоба). Ух, горача! Дакоціцца, псякрэў, а-ж да Пазнані, а там ўся жыўнасьць польская і наймацнейшыя магнаты...

Абарані нас, Матка Чэнстахоўска!

* * *

1920 год. (Стары-стары, ледзьве цягне на плячах вялізарны мяшок).

Ох, грэх! Цяжкі мой велькі мех, набіты глупасьцю людзкою...
Тут Ліга Нацыяў ляжыць, па ёй Вільсон тужыць-і ліха-ж мне дало зьвязацца з гэтаю таўпою. (Праходзіць, апіраючыся на ёлку з Белавежскай пушчы, якую ня здолелі вывезьці палякі).

* * *

На зьмену ўсім з'яўляецца маленечкі, яшчэ слабенькі *1921 год*—чуць паўзе. На лобіку ў яго з правага боку белы арол, з левага—чырвоная пяціканечная гвёздка, на грудзях—вялікі пытальнік (?)...

Сымон Кашчына.

31/XII 20.

Выдавецтва і рэдакцыя: Стол Друку Міністэрства Беларускіх Спраў.
Коўна, вуліца Адама Міцкевіча, 13а.
ДРУКАРНЯ А. БАКА і Х. МАНКЕС, КОЎНА.